

1110 – Vpád Poláků do Čech

Devět set let od tažení Boleslava III. Křivoústého do Čech

V roce 2010 v září tomu bylo 900 let od vpádu polských vojsk na území Čech. Vnikli do státu cestou novou, nikdy používanou, přes nebetýčné vrcholky Krkonoš a pomezí prales. Polského vládce Boleslava III. Křivoústého doprovázel se svou družinou emigrovaný český králevic Soběslav, nejmladší syn českého knížete Vratislava II. a od roku 1085 vlastně prvního českého krále Vratislava I. Soběslav se také u svého vrstevníka a synovce Boleslava III. zasazoval o to, aby vojska cestou neplenila a nedrancovala české vesnice a dvory. Důvod vstupu do Čech byl vysvětlován letopisci tak, že Poláci přišli do Čech za účelem usmíření vládnoucího českého knížete Vladislava I. s jeho bratrem Soběslavem, a také aby kníže Vladislav I. postoupil zpět vládu staršímu bratru Bořivojovi II., předchozímu českému knížeti.

Na vysvětlení příbuznosti polských a českých knížat je nutné předeslat toto: Kníže Vratislav II. a pak jako král vládl v letech 1061- 1092. Byl třikrát ženatý. S druhou ženou Adlétou Uherskou zplodili dcery Ludmilu, Juditu a syna Břetislava II, který se po otcově smrti stal českým knížetem (1091- 1100). Dcera Judita se stala druhou manželkou polského knížete Vladislava Heřmana a ti byli rodiče Boleslava Křivoústého. Vladislav Heřman z prvního svazku měl ještě syna Zbyhněva.

Se třetí ženou Svatavou Polskou měl český kníže Vratislav II. dceru Jitku provdanou za saského knížete Wiprechta Grojčského a syny Bořivoje II. (1101-1107 a 1117-1120), Vladislava I.(1109-1117 a 1120-1125) a pak již jako král nejmladšího syna Soběslava I.(1125-1140). Tito všichni byli tedy strýci a tetou Boleslava Křivoústého). Přesto příbuzenské vztahy mezi českými a polskými vládci nebránily vzájemnému přepadávání a plenění jejich území. Důvod se nějaký vždy našel, rovněž tak výmluva za projevené nepřátelství.

Odkud víme o tomto vpádu proběhlém mezi 25. zářím a 19. říjnem roku 1110? Souběžně ho totiž popsali český kanovník Kosmas v Kronice české a polský letopisec zvaný Gallus Anonymus v Kronice a činech polských knížat a vládců. Oba byli nezávisle současníky událostí a oba doslova pochlebovali svým vládcům zemí, takže kroniky jsou oslavnými verši na panovnické činy, každá však z hlediska Čechů nebo Poláků.

Posuďme to podstatné, co říká Gallus Anonymus:

Třetí kniha, kapitola XXI – O válce a vítězství nad Čechy

Bojechtivý Boleslav poté shromáždil veliké vojsko a otevřel novou cestu do Čech, čímž je možno srovnat jej s Hannibalem a jeho neobyčejným činem. Neboť tak jako on se vydal dobýt Řím a jako první přešel přes Jovovy hory (Alpy), tak i Boleslav pronikl místy nahánějícími hrůzu, kam dosud nevstoupila lidská noha, s úmyslem vpadnout do Čech. Onen (Hannibal) přešel s velkým úsilím jednu horu a získal si tím velkou slávu a paměť, Boleslav však nevystoupil na jednu (horu), nýbrž na mnoho nebetýčných štítů. Onen se pouze lopotil tím, že rovnal horu a prorážel skály, tento (Boleslav) však musel bez přestávky valit kmeny stromů a skály, stoupat na strmé hory, razit si cestu stinnými lesy a stavět mosty přes hluboké bažiny. Neobyčejnou námahou se Boleslav kvůli obraně Bořivojovy spravedlnosti a přátelství s ním během cesty trávící tři dny a noci vyčerpal, (přesto) v Čechách dosáhl něčeho takového, co se bude s vítěznou slávou připomínati na věčnou památku. Poté, co Boleslav s takovým nebezpečím konečně vstoupil do Čech, nevrátil se hned s kořistí zpět jako dravý vlk podobně jako Čechové z Polska, nýbrž se zvednutými praporeci, za zvuků polnic, v bojovém šiku a za doprovodu bubnů dokonce pomalu kráčel přes širé české pláně, hledal boj, avšak nenašel jej; a nechtěl hromadit kořist ani zakládat požáry, dokud válku neskončí. V té době se Čechové několikrát objevili v jednotlivých houfech, ale když se na ně Poláci

vrhli, ihned prchali kvapně zpět. Z okolních hradů vycházelo také mnoho bojovníků, kteří ustupovali před náporom Poláků a dávali jim v plen svá podhradí. Nejmladší Bořivojův bratr (Soběslav), bránil Boleslavovi s pokornými prosbami v plenění, v zakládání požárů a v pustošení země, neboť v dětské prostotě věřil slovům zrádců, že může získat vládu bez války a bez vítězství. Když již čtvrtý den Boleslav očekával boj, spěchal přímou cestou k Praze a blížil se k jakési řece (Cidlina), která sice nebyla velká, ale dala se těžko přejít. Druhého dne (1. října) se usadil na druhé straně řeky se shromážděným vojskem český kníže (Vladislav I). Ten doufal v obtížnost terénu, neboť se tak neodvážil jinde, a s úmyslem zabránit Boleslavovi v přechodu, tam na něj čekal. Když ale Boleslav našel nepřátele, které hledal, rozzuřil se jako lev, který uviděl kořist zavřenou v ohradě, neboť neměl možnost začít boj. Když totiž Poláci chtěli přejít řeku jednou nahoře a podruhé dole, objevili se naproti nim na druhém břehu Čechové. Byla to totiž řeka podle klamných zpráv Čechů, kteří byli v Boleslavově táboře, bažinatá a pro takové množství vojska nebezpečná, i kdyby se nikdo nestavěl na odpor. Když však Boleslav viděl, že tak trátí čas nadarmo a že se slunce kloní k západu a den už končí, navrhl českému knížeti volbu hodnou rytířské odvahy, tedy že mu buď Boleslav udělá místo, aby přešel, nebo tam přejde on, jestliže český kníže ustoupí z místa. Také tvrdil, že nepřítel s cílem obsadit český stolec, ale aby se podle svého zvyku ujal obrany spravedlnosti vyhnanců a utlačovaných, tak jako se to kdysi přihodilo jemu. Ať tedy buď přijme svého bratra a dovolí mu v míru užívat otcovský podíl, nebo ať spravedlivý Soudce všech v otevřeném boji mezi nimi ukáže, na čí straně je skutečná spravedlnost. Na to český kníže odpověděl: „Jsem vskutku připraven ochotně přijmout svého bratra (Soběslava), jestliže ty přijmeš svého (Zbyhněva, který byl zase vyhnancem v Čechách), ale neodvažuji se rozdělit si s ním vládu, leda na císařovu radu. Kdybych měl vskutku úmysl nebo příležitost se s vámi utkat v boji, nečekal bych na vaše svolení, protože jsem již dlouho předtím měl možnost řeku přejít.“

Kapitola XXII – O zpusošení české země Poláky

Boleslav viděl, že český kníže v těchto odpovědích, které poslal, nenabízel žádné určité řešení, nýbrž jen pouhá slova. Na úsvitu dne, (ještě) v době odpočinku pohnul táborem. Nevzdálil se však od břehu té řeky, (jen) postoupil dolů (po proudu) k řece Labi. Tam, poblíž řeky Labe onu říčku bez překážky přešel (asi 4. října) a pospíchal hledat válku tam, kde ji zanechal. Když však přicházel k ležení Čechů a nenacházel po nich nic jiného než stopy, svolal stařešiny k poradě, na níž dost jasně naznačil, co se zdá být užitečnější a čestnější. Někteří říkali: „Úplně stačí, že jsme tři dni statečně dleli v nepřátelské zemi a nenašli jsme příležitost bojovat, přestože nepřítel se shromáždil a stál před námi.“ A jiní zase tvrdili: „Úradky Boží jsou spravedlivé a lidem skryté; dosud se nám vedlo dobře, ale pokud (tu) budeme vyčkávat, nebude jisté, kam se tento osud obrátí.“ Na druhé straně Boleslav a mladíci úmysly stařešinů zlehčovali a tvrdili, že třeba jít na Prahu jako před tím. A skutečně by zvítězil záměr mladých nad radou starších, kdyby byl dostatek chleba, který zmůže víc než lidské právo. Když byl tedy s obtížemi schválen úmysl vrátit se, dal Boleslav při návratu zpět svolení pálit a plenit. Sám vždy kráčel se sešikovaným vojskem a velmi často se zadními voji poskytoval pomoc (ostatním). Měl také sešikované oddíly bojovníků, které šly před žháří a kořistníky a chránily je před výpady Čechů. Když tam vojsko tak moudře a důvtiplně přivedl a zase je odvedl a v pátek (patrně 7. října) rozbil tábor u vstupu do lesa, rozkázal, aby byly posíleny hlídky a aby každá legie byla připravena, kdyby se náhodou něco seběhlo, a stála na svém stanovišti. Téže noci, když se Boleslav ráno modlil, zachvátil zničehonic celý tábor jakýsi strach a vyvolal náhlý křik celého vojska. Jakmile však Boleslav uslyšel křik lidu, vystoupil na místo o trochu vyšší, aby promluvil a svou řečí tam dodal zdatným odvalu, bázlivé zároveň zbavil strachu a hrůzy těmito slovy:

Kapitola XXIII – O Boleslavově odvaze a prozíravosti

„Zachovejte klid a zároveň plni radosti očekávejte příští den, který vás ověčí vítězným vavřinem! Čechové dosud napadali Poláky tak, že jako mořské a lesní příšery z našich stád něco uchvátili a utekli s tím do lesů, a takto chápali vedení války. Již sedmý den se honíte po jejich zemi, spálili jste vsi a podhradí, viděli jste jejich knížete a shromážděné vojsko, hledali jste boj. A tak dnes, jestliže Čechové nesvedou bitvu, nebo když ji svedou, dnes Poláci s pomocí Boží pomstí své křivdy. A až půjdete do bitvy, pamatujte na (jejich) kořistění, na zajatce a požáry; pamatujte na unesené dívky, manželky a nevěsty; pamatujte na to, kolikrát vás pobouřili, kolikrát vás zmohli. Vydržte tedy ještě trochu, bratři a slavní bojovníci, buďte ve válce stateční, chlapani moji, neboť vás čeká radost!“ Po skončení řeči se v celém táboře slavila mše pro všechny, biskupové kázali slovo Boží a všechen lid posílilo svatě přijímání. Když ty obřady skončily, vyšli v bojových šicích obvyklým způsobem ze stanovišť a tak pomalu došli na okraj lesa. Když však tak ohromné vojsko došlo k lesu a nikdo neznal ta místa, ani nenašel nějakou stopu po cestě,razil si cestu každý sám neschůdným terénem, a tak již nebyl schopen držet se praporců nebo šiku. Doneslo se k nim totiž, že cesta, po níž přišli, a všechny ostatní jsou zavaleny záseky a vraceli se jinou, která nebyla sto pojmout takové množství. Kníže Boleslav jako dobrý pastýř stál v týlu na pravém boku s dvorským šikem a celé své vojsko pouštěl napřed. Také palatin Skarbimír na druhém boku se ukryl bez Boleslavova vědomí v malém lesíku. A tam čekal v záloze na Čechy, kdyby se je náhodou pokoušeli stíhat. Rovněž hnězdenský šik, zasvěcený polskému patronovi (Vojtěchovi), čekal s jakýmsi dvořany a jinými odvážnými bojovníky na knížete postupujícímu z týlu na jedné malé planině, jež oddělovala větší lesy od menšího lesa, stojícímu před nimi. Boleslav III. následoval z boku své vojsko tím řídkým lesem, stanul na dohled svých a také oni jej uviděli. Tu on pokládá své za nepřátele a podobně i oni jej pokládali za nepřítele. Když však přišli blíž k sobě a důkladně si prohlédli zbraně, poznali polské praporce a upustili od již málem započaté bratrovražedné války. Mezitím se Čechové, jako by si již byli jisti, nesešikovali do oddílů, nýbrž pospíchali jeden přes druhého. Domnívali se totiž, že Poláky, kteří již byli v lese a nemohli se vrátit a sešikovat se do boje, rozprchli se a skrývali se v (houštích), pochyťají jako zajíce. Když však bojechtivý Boleslav viděl, že se nepřítel již přiblížil, zvolal: „Mládenci, ať je toto začátek našich potyček a také konec!“ Po tomto výroku hned oštěpem srazil prvního po pravici. Tehdy se polská mládež o překot vrhla na nepřítele, udeřila nejprve kopími a následně vytáhla meče. Jen některé s blízcích se Čechů tam chránily štíty, brnění pro ně znamenalo zátěž, nikoliv pomoc, přílby tam byly hlavám pro ozdobu, nikoliv k ochraně.

Tam železo železem se ostří,
kdo smělý je bojovník, se zjistí,
tam odvaha s odvahou se měří.

Těla se válejí na zemi, tváře a hrudi se zalévají potem, krev se řine potoky a polští mladíci volají: „Tak musí muži dokazovat svou statečnost, tak dobývat slávu, a ne potají loupit a potom mizet v lese jako krvežízniví vlci!“ Blyštící se šik Čechů a Němců v brnění, který kráčel na špici, tam pod tíhou (zbroje) a nechráněný padl jako první. Přece však český kníže přesto, že výkvět (jeho) válečníků již ležel sražen na zemi, usiloval o to, aby pomstil svou pohromu tím, že napodruhé a napotřetí nechal otočit vojenské oddíly. Hromady jeho padlých se však stále zvětšovaly. Když Čechové viděli, že se jejich věc nelíbí Božímu úradku a polská statečnost i jejich spravedlivá věc nabývá převahy, a když tam padl šik jejich nejlepších bojovníků, dali se po oddílech i rozdělení na útěk. Poláci však hned nechápali, že utíkají, nýbrž věřili tomu, že útěk jen předstírají. Jakési údolí položené uprostřed a les totiž Čechům

pomáhaly, neboť skrývaly jejich útěk či nástrahy. Polský kníže Boleslav proto svým rozohněným válečníkům zakázal, aby je s troufalou lehkomyšlností pronásledovali, neboť se obával ostražitosti a lsti Čechů. Když Poláci konečně poznali, že útěk Čechů je skutečný, popustili uzdy svým koním a hned se dali do pronásledování. Odesli si proto triumfální vítězství. Se započatým odchodem do Polska nespěchali, na zpáteční cestě s sebou vezli své bojovníky raněné v Čechách a k předešlým (sedmi dnům) tažení přidali ještě deset. Bojechtivý český lid byl intrikami zrádců (míněn český král Vladislav I) přiveden k takové porážce a potupě, že pošlapán polským nohama ztratil téměř všechny zdatné a urozené válečníky. Spolu s Čechy byl také Zbyhňev, jemuž více prospělo, když stejně jako oni utekl, než kdyby tam zůstal. Poláci se z Čech vrátili s nesmírnou radostí, všemohoucímu Bohu vzdávali věčné díky a vítězného Boleslava oslavovali triumfálními chvalozpěvy.

A v Kronice české Kosmas v Praze zase píše:

35

Téhož roku, když kníže Vladislav a všechen lid český s radostí a veselostí slavili svátek svého dědice Václava, přibyl ke knížeti posel, jenž mu přinesl takovou zprávu: „Vy tu v pokoji a bezpečí hodujete, avšak tvůj bratr Soběslav a kníže polský Boleslav naši zemi hubí a lid jako kopy bídne žně loupí; já jediný stěží jsem utekl, abych ti to oznámil. Vydejte se spěšně na cestu, již zavřete své spižírny, opusťte hostiny, Mars vás volá do boje, zítra přibudou tisíce a tisíce ozbrojených nepřátel.“ Oni, vstavše ihned od hostiny a rychle sebravše vojsko, setkali se s nimi na pravém břehu řeky Cidliny blíže vsi Lučice. Ale po druhé straně téže řeky postupovaly zástupy Poláků bez loupění a pálení, až dorazily blíže hradu Oldříše k toku řeky Labe. Odtud poslali ke knížeti Vladislavovi lstivě vzkazující: „My nechceme vražedná vrhání kopí, ani nejdeme bojovat, nýbrž tebe s tvým bratrem smířiti. Pakli však výstrahám našim bys nechtěl popřáti sluchu, zítra přejdeme řeku a další bude potom. Amen.

K tomu kníže Vladislav krátce odpověděl:

„Letos nebude mír, jak myslím, bez mnohé krve,
neboť k jednání o mír přec ve zbroji nechodí nikdo.
Přejdeš přes řeku sic, však po dalším nebude amen,
přes řeku přejdeš sice, však bez trestu nepřijdeš nazpět.
Vykonám další, co pravíš, ty vykonej další, co hodláš.“

A ihned, uvěřiv k své škodě lstivým slovům nepřátel, přebrodiv se té noci před východem slunce se svými přes řeku; (Labe) i postavili se proti sobě na březích téže řeky. A když Poláci viděli, že se jim lsti povedly, vpadli do kraje, a poplenivše jej pálením a loupěním a nabravše si nesmírné kořisti, položili se táborem u mostů zvaných Křivci. Naši však, poněvadž se té noci velmi unavili a nemohli se tak brzy přebrodiv nazpět, stáli bezradní.

36

Jakmile však kníže Vladislav poznal, že byl obelstěn, a zpozoroval chabou náladu k boji u některých bojovníků, vzplanul rozhořčeným hněvem a ozvalo se v něm vědomí vlastní mužnosti; a jako mohutná polnice, jež podněcuje bojovníky do války, tak jeho řeč roznítí zmalátnělé mysli jeho lidu: „Čechové,“ pravil. „kdysi na zemi i na moři svou pověstí slavní, činy mužnosti výteční, vítězstvími proslulí, nyní se vám ještě za živa posmívají vaši poplatníci, jimž jste vždy bývali postrachem, a vaši zemi plení. Či vám po boku visí dřevěné meče? Či jenom Poláci nosí meče železné? Nač máme ještě žítí? Té věčné pro nás i pro naše potomky hanby! Hle z vašeho obilí je popel, z vašich příbytků se valí kouř až do oblak, oheň zuří po celém povrchu zemském, a přece nepálí vašich srdcí, studenějších než led? Anebo jestliže vaše srdce chřadne, proč se aspoň nerozpálí žaludek, který již hladem zemdlívá, horlivostí po spravedlnosti? Což vás nedojme ženský pláč a nářek, jenž ostrými zvuky doléhá k hvězdným výšinám? Kdo neslyší s hořkostí v srdci úpění kojenců a lkání ženy těhotné nebo

manželky unesené od pohanů? Kdo by potlačil pláč, když by viděl, jak jsou jeho nemluvnátka zabijena jako bečící beránci nebo rvána od prsu matčina? A přece méně by to mělo boleti, kdyby tu bolest způsobili nepřátelé zdatnější. Na mou věru, i kdybych jenom tři štíty měl, neopominu dnes zkusit obojetného štěstí válečného.“

A hned kníže sám a s ním celé vojsko, jak každý stál na břehu, již nehledali brodů, nýbrž jeden přes druhého vyskočili a přeplavali řeku, přáli si umřít za vlast. Síly jim dodávala bolest a příkoří jim způsobené; spěchali, aby jen jak mohli, třeba s nasazením života, zmařili radostné vítězství nepřátel. Ale kníže polský Boleslav druhého dne, přešed potok Trutinu, - neboť se nedá všude přejít - kázal, aby ti kdo nesli kořist, a všichni nemocní šli napřed. Sám však se postavil na místě pro sebe k boji příznivém s lehkou jízdou, jsa připraven k odporu na obranu svých.

Když to viděl Dětríšek, syn Buzův, poodešel s bojovníky, kteří mu stáli po boku, na jedno místo, pravil k nim: „Bratři moji a spolubojovníci! Kdokoli z vás má v svém těle jen nějaký kousíček masa nesmělého nebo smrti se bojícího, musí jej buď dříve odříznouti nebo nyní z našeho voje odejít. Neboť nestojí ani za řasu mořskou, kdo neví, jak je krásné za vlast zemřít ve zbrani.“ A vida, jak jejich mysli jsou čilé k boji - bylo s ním asi sto mužů - jako vlk, který tajně z úkrytu hledí vrhnouti se na stádo, tak on znenadání prudkým útokem napadl s nekrytého boku nepřátele. Když tam padlo skoro tisíc odpůrců, hnal se řečený bojovník jako divoký tygr do nejhustších šiků nepřátel a ty, kdo se mu z pravé i levé strany stavěli na odpor, stínal jako klasy útlého obilí ostrým mečem, až obrovským množstvím střel byl zasypán, padl na ohromnou hromadu zabitých. Čechové však, kteří se dali v boj přímo čelem, žel, obrátili se na nezvyklý útěk a Soběslav s Poláky dobyl vítězství nešťastného, protože to byla válka víc než občanská. A tato porážka se udála dne 8. října a padli tam bratři Nožislav a Držikraj, synové Lubomírovi a jiných přemnoho.

37

Roku od narození Páně 1111. Úsilím královny Svatavy o smír mezi jejími syny, prostřednictvím biskupa Heřmana a též přímlovou dvorského kmeta Vacka bylo dosaženo, že kníže Vladislav povolal svého bratra Soběslava zpět z Polska a udělil mu hrad Žatec s celým krajem k němu náležícím.

Je zřejmé, že sestavit průběh cesty do Čech a zpět do Polska není jednoznačný a byl předmětem mnoha článků, názorů a pojednání renomovaných historiků v devatenáctém a dvacátém století. Nakonec se přistoupilo ke konsensu, že Poláci vyrazili 25. září, ale nevpadli přes samotné Krkonoše, přešli v oblasti Žacléře Libavským sedlem, kde tenkrát cesta ještě nevedla, ubírali se místy budoucího Trutnova, Hostinného, u Miletína vyšli z lesů a přes Hořice dorazili ke vsi Lučice na levém břehu Cidliny (vzdušnou čarou 88 km). Pokud by šli z Hostinného, směrem na Novou Paku, byla by vzdálenost o 10 km delší. U Lučice se setkali s českým vojskem knížete Vladislava, který sem přispěchal z Prahy (75 km) po pravém břehu Cidliny (1. října). Po vzájemném pokřikování přes řeku a vysvětlování si účelu vpádu do Čech postupovala obě vojska dva dny po březích a po proudu řeky Cidliny, až skončila u soutoku Labe a Cidliny (22 km) nedaleko hradiště Libice. Zde se opět vůdci dohadovali o místě bojiště, až nastala noc. Poláci se uložili k spánku s předpokladem, že Češi činí totéž. Ti však v noci přeplavali Labe, snad z důvodů obav z přesily polského vojska, protože Češi za krátkou dobu nesebrali ještě celou svou hotovost, nebo z důvodu snadnějšího bránění postupu Poláků v cestě na Prahu. Ráno 4. října přebrodili Poláci Cidlinu a hledali nepřítele, ten však zmizel. Zde došlo k rokování mezi mladými a staršími veliteli vojska, mladší chtěli pokračovat na Prahu, starší navrhovali návrat, jelikož při nedrancování venkova jim již zásoby došly. Nakonec vojevůdce Boleslav III. Křivoústý nařídil návrat a také plenění vesnic za účelem spížíování a válečné kořisti. Poláci předpokládali pronásledování, a proto postupovali rychle směrem na Skřivany (28 km), kde u mostů přenocovali a odpočívali a další

den pokračovali obydlenou krajinou směrem k Jaroměři. Překročili říčku Trotinu a utábořili se v místech dnes obcí Račice a Habřina (25 km).

Prožili zde neklidnou noc a po bohoslužbách se v podstatě zmateně mezi lesíky připravovali k boji. Tady je opravdu 8. října české houfy dohnaly. Boleslav již dříve poslal nemocné a vozy s kořistí napřed směrem k Náchodu (25 km) a sami se rozestavili po návrších u říčky Trotiny. Češi však byli velmi bojechtiví, nestanovili si taktiku, nadšeně a zbrkle a bez nabrání sil zaútočili na vetřelce porůznu ukryté v lesících a křovinách. Došlo ke krveprolití, ale vítězství se přirozeně přiklonilo k odpočínutým Polákům, kteří z výšiny Prašivka a Chloumek mohli mít i přehled o situaci. Padli zde význační bojovníci a vůdci z řad Čechů a Poláci pak pokračovali ještě deset dnů v drancování a v návratu domů přes Náchod a Kladsko. Cestou, kterou přišli, neodcházeli, jelikož zvědové zjistili, že jsou stezky obsazené a zahrazené záseky. Kralevic Soběslav se vrátil s Boleslavem III. Křivoústým do Polska, jeho bratr Zbyhňev zůstal v Čechách. Příští rok se bratři Soběslav a kníže Vladislav I. smířili. Dokonce se Boleslav III. a Vladislav I. stali švagři, když se Boleslav oženil se sestrou manželky Vladislava. Pak opravdu vzájemné vpády na území Čech i Polska ustaly.

Celá anabáze z Kamenné Hory do Čech a zpátky k bojišti u Trotiny tedy obnášela 165 km, dáme-li 20% na křivolakost cesty a vyhýbání se mokřinám a překážkám, můžeme počítat s délkou 200 km. Za 14 dní v průměru 14,5 km za den. Při tom stačili ještě pálit a plnit, odpočívat, brát zajatce a orientovat se v neznámém terénu.

To je ve zkratce průběh cesty vojsk, který je dnes historiky považován za pravděpodobný. Podivují se, že Gallus nepíše o přecházení Labe a Úpy, že zmiňuje jen srázy a bažiny. Také nad rychlostí postupu vetřelců do vnitrozemí a vyznání se v krajině kroutí dějepisci hlavou.

Čtenáři POSLA si po přečtení první části článku v minulém čísle jistě řekli: „Co nám to tu Gerstner předkládá, co je nám po tom, jestli šli Poláci s českými emigranty před devítistý lety do Čech Královeckým sedlem u Trutnova, nebo jinudy, stejně to nemá na nic vliv a proč o tom musí zrovna psát benecký zpravodaj, když zatím všechna media o tomto výročí mlčí? Co je na tom tak zajímavého pro Benečáky?

Je a mnoho. V zápisech kronik a v popisu krajiny je několik rozporuplností s tvrzením historiků a při tažení do Čech oblastí Podkrkonoší několik pozoruhodností, s kterými Vás chci seznámit. Pokud se ve svých úvahách mýlím a nebudu v souladu s názory dějepisců zajedno, je to jen tím, že se snažím dívat na věci i z jiného úhlu a vlastně nikomu tím neublížím.

V kronikách se opravdu nepíše o tom, že Poláci postupovali přes Krkonoše. Jen se tažení Boleslavovo přirovnává k Hannibalově cestě přes Alpy (které jsou vyšší než Krkonoše), a že vystoupil na mnoho nebetyčných štítů. Musel odvalovat kmeny a skály, stoupat na strmé hory, razit si cestu stinnými lesy a stavět mosty přes hluboké bažiny. Nepíše se však, že by překračoval řeky, nebo postupoval jejich koryty, což by v případě Úpy a Labe byl čin zajisté znamenitý a kronikářem zaznamenaný. Při pohledu na plastickou mapu si uvědomíte rozdíly v nebetyčných vrcholcích Krkonoš a o mnoho nižšími kopci kolem potoka Ličné. Nejvyšší vrchol západně od Bernartic se jmenuje Kozinec s 530 metry a návrší u Zlaté Olešnice od 550 do 580 m. Považovat je za nebetyčné štíty opravdu nelze. Chápu, že čeští historici tuto cestu preferovali. Považovali ji za nenáročnou, protože nahrávala podivně rychlému postupu vojska pralesem, ale hlavně znevažuje výkon polských vojáků a českých utečenců v čele se Soběslavem. Říkají, že slova polského kronikáře Galla Anonyma jsou jen přehnané oslavné ódy na Boleslava III. I když to je již tolik staletí, asi stále hanbu z porážky Čechů naši dějepisci pociťují a proto navrhli cestu Poláků touto bez strmých převýšení snadnější krajinou.

Jinak je tomu v Polsku. Tam jsou na své předky a jejich činy hrdí. Například v Karpaczi v muzeu mají velký fiktivní portrét Boleslava III. Křivoústého a je patrné, že ho Poláci považují za slavného vládce. Zeptal jsem se průvodce muzea, kudy v Polsku miní, že šly

Boleslavovy voje před devítistý lety do Čech. Řekl, že místy Špindlerova Mlýna. Vida, sedlem u Špindlerovky to je dvakrát tolik. Kudy postupovali dál, to nevěděl. Korytem Labe? To těžko, představte si to. Cesty karavan kupců i vojsk se nevinuly údolními podél bystřin, ale raději stoupaly na hřbety kopců. Byl odtud přehled po krajině a udržoval se dobře směr pochodu, na začátku spatřený z pohraničních hor. Ale o Labi není v kronice zmínka. Tím pádem nemohli jít ani přes Bílou louku, sedlem Luční a Studniční hory, Výrovku a místy Lahrových Bud do Strážného. Ale ať by postupovali Malým Labem nebo přes Vrchlabí, zase by museli jednou překročit Labe. Lze tedy vyloučit i přechod přes Pomezní Boudy, v cestě je zase Úpa.

Zkusme se posunout po hřebenech Krkonoš od Špindlerovky více na západ. Sedlo mezi Szrenicou a Violíkem je z Polska dobře viditelné, zejména z kotliny Jelení Hory. Tam podle legend založil roku 1108 Boleslav Křivoústý své sídlo (1). Když si představíme, že by odtud měl obcházet do Kamenné Hory přes tříčtvrtiny Krkonoš, je to dlouhá pouť ještě před plánovaným válečným vpádem do Čech. Přímo přes Krkonoše to je blíže.

Chtěl bych také podotknout, že nemůžeme vojáky začátkem 12. století považovat za primitivy, nebo jen boje a kořisti chtivé ničemy. Snad lze tak brát prosté pěší bojovníky, ale rytíři již byla elita. Také většinou byli mladí, silní, odolní, ale i zvyklí strádání (2). Ale hlavně velení se na výpravu muselo připravit a předvídat případné komplikace. Ve vojsku byli i specialisté, dřevaři na klučení kosodřeviny a smrčín, kočí s potahy na odklizení spadlých stromů, ženisté na stavění mostů a pokládání hatí. Jistě i Soběslav s českými utečenci poradili možný způsob pochodu. Taktika byla taková, že napřed byli vysláni zvědové, ti až ve výseči do 50 km zkoumávali krajinu a nejhodnější postup pro vojska. Pochodu se účastnili i kněží (biskupové), kteří nejen duchovně posilovali účastníky pochodu při bohoslužbách, ale měli i znalosti orientace podle hvězd. Nepředstavujme si je jako obtloustlé postarší hodnostáře, byli to statní vzdělaní muži, v mládí prošlí vojenským výcvikem, často veleli svým oddílům v brnění a se zbraní. Tenkrát se mohli i ženit.

Výše uvedeným sedlem se tedy dostali na Labskou a Pančavskou louku, místy porostlou klečí. Šli kolem pramene Labe, po hřbetu rozvodí obou Mumlav na západě a Labe a Pančavy na východě se dostali ke Kotli. 1435 metrů považují za dost nebetyčný vrchol, vždyť to je nejvyšší hora Libereckého kraje a do Čech je strmý jaksepatří. Z temena měli při dobré viditelnosti přehled pro směr další cesty. Předpokládám, že zvědové při návratu předali své poznatky vojevůdcům, možná že tohle bylo známé již dříve, vždyť hranice mezi zeměmi nebyla ještě pevně stanovena, okraj pomezního pralesa byl vlastně hranicí nejbližšího státu. Nic tedy nebránilo připravit cestu na hřebeny z Polska dříve a stanovit shromaždiště pod severním svahem Kotle a Harrachových kamenů. Pro vůdcovské ležení byl postaven tábor, který byl obehnan valem z posbíraných skal. Silných rukou zde bylo dost, aby se tak náročné dílo mohlo uskutečnit. Možná byl val postaven proto, aby i při dalších výpadech zde bylo ležení připravené. Řeknete, že blábolím, ale když není doposud jasné, zda Růženčinu zahrádku postavili žreci před třemi tisíci let, nebo pasáči či poddaní ve století osmnáctém, proč bych nemohl tvrdit, že se to stalo začátkem 12. století. Laločnatý tvar valu naznačuje, že zde stál kruhový stanový tábor. Tomuto účelu tato stavba lépe vyhovuje, než předchozí hledání a hádání funkcí zahrádky (3).

Když došlo ke shromáždění hlavní síly vojska, počal zástup scházet do Čech, respektive do pohraničního pralesa. Vrcholky hor byly holé, porostlé tuhou trávou nebo kosodřevinou, které se vyhýbali nebo prosekali stezky. Až níže začínal les. Zakrslé smrky se klesáním měnily na vzrostlé, ale i popadané a tlející. Ještě níže se vmísily do porostu buky a jedle, smrk v nižších polohách vymizel. Ještě níže se objevily duby (4). Vedla-li tu pěšina pro poutníky či stezky zvěře, není tak důležité, i když cestu stinným lesem usnadňující. Z Kotle před sebou totiž viděli hřbety rozsochy Mechovince, Černé skály, Šeřína, Žalého i pokračování po návrší Pouskou k Houšti. V popisu cesty používám názvy dnešních lokalit, i když víme, že tenkrát

jména ani obydlená místa ještě neexistovala. Sestupovali tedy ze Zlatého návrší do míst dnešních krásných Horních Míseček a pak pronikali přes Tři kopce na Rovinku. Stoupat odtud na Žalý už zamítli, ale postupovali směrem dnes tzv. Toboganu na Benecko, po hřbetu kolem Jindrový skály Pouskou k Houští, přes Vrcha a Borovým k Jizerce do Dolních Štěpanic. Možná se jezdci pustili pod Houští úžlabinou Horních Štěpanic do údolí Cedronu hledat vodu pro koně a soumary a dali tak počátek stezce hradem. Suma sumárum od Kotle do Hrabačova to je 18 kilometrů, řekněme dvacet. Důležitá je zde skutečnost, že se tady napojili na obchodní stezku z Hradce Králové přes Novopacko k Novosvětskému průsmyku (5). Novosvětská cesta z Hrabačova šla vzhůru na Křižlice, Rezek, Rokytnici a Harrachov. Řeknete, proč tedy rovnou nepřišli z Polska touto stezkou? Pravda, ale tudy jít nemohli, ztratili by výhodu překvapení a hlavně jim šlo o vzbuzení pocitu strachu u Čechů v Praze, totiž že Poláci mohou kdykoliv a kdekoliv vtrhnout do země.

Vetřelci tedy minuli brod přes Jizerku a kráčeli směrem na Jilemnici, Studenec, Levínskou Olešnici, Podlevín, Paku a po hřbetu návrší prošli Heřmanice, Studénku až sešli do Lužan. Tady někde vyšli z lesů, protože zde končil pomezí hvozdu a byla zde zemská brána se strážnicí (6) (7). Dnes se tam říká Na Zámkách. Zleva se vyhnuli Chlumům a postupovali mírně jihovýchodně přes širé české pláně, uhýbali se mokřinám levých přítoků Cidliny, kde asi stavěli zmiňované mosty přes bažiny, přebrodili Bystřici, až dosáhli prostoru u vsi Lučice poblíž dnešního Chlumce nad Cidlinou. Když sem dorazili, spatřili na pravém břehu Cidliny narychlo posbírané vojsko českého knížete Vladislava I.

Zhruba z Hrabačova je vzdálenost k Lučicím 56 km, s oklikami a převýšením dejme tomu šedesát. Dáme-li tedy na cestu ze Zlatého návrší do Hrabačova dva dny, tedy 25. a 26. září, museli 27. září ujít 25 km do Lužan. Tady asi vešlo ve známost, že Poláci vpadli do Čech. Jezdec nesoucí zprávu o vpádu do Prahy měl možnost se střídáním koní překonat 100 km vzdálenost za deset až dvanáct hodin, tedy pravděpodobně pozdě odpoledne nebo večer 28. září zvěstoval hodučím na pražském hradě zprávu o vpádu Poláků do země, kteří zatím měli tři dny času, aby od Lužan došli k Lučicím, přibližně 35 km.

Hůře bylo v Praze. Po zprávě bylo třeba rozeslat zvědy, kudy houfy táhnou, posly k okolním kastelánům, aby se přidali k obraně se svými posádkami a svobodnými sedláky. Zalarmovala se knížecí družina a hosté oslav s jejich doprovodnými oddíly a vyrazili hledat nepřítele. Vzdálenost 75 km z Prahy k Lučicím museli Češi urazit na koních za dva dny a tři noci, protože se 1. října s Poláky na druhém břehu Cidliny setkali. Není divu, že se jim do nějaké bitvy nechtělo. Předpokládám, že jich bylo kolem tří tisíc, ale stále přibývali další, proto chtěl Boleslav Křivoústý boj, Poláků zatím bylo více. Češi zase boj oddalovali.

Teď odbočím, víte, co je další zajímavost v tomto tažení? Spojíme-li na mapě vrchol Kotle s Lučicemi, směřuje přímka z Krkonoš přesně na jih. Je to náhoda? Kdo ví, ale jak se lze nejspíše pohybovat v neznámé krajině? Nejlépe podle stanoveného směru, tedy rovnou na jih, tehdy říkali na stranu polední. Řeknete si, to je hloupost, přece žádné kompasy tenkrát neměli, jak by mohli udržet směr, museli by se určitě odchýlit buď k západu nebo k východu. Jak to tedy asi dělali? Možná ve dne takto: víme, že asi vyrazili 25. září. 23. září byl den rovnodenosti, čili Slunce v poledne je přesně na jihu. I bez hodinek věděli, že když je hůlka zaražená svisle do země, vrhá nejkratší stín právě v poledne. A vrhá ho na sever. Víme, že Kotel je vidět daleko z vnitrozemí s kopců, které se vyskytují na cestě k Lučicím. Když jsem projížděl krajinu, abych si učinil představu, jaké překážky se mohly vojákům postavit, dostal jsem se na návrší u Zdechovic, blízko Bydžova. I odtud jsem Kotel viděl a je to vzdušnou čarou přes 60 km. Pokud tedy odněkud kněží Kotel spatřili, počkali na pravé poledne, kdy byl nejkratší stín směřující na sever, neboli na stranu půlnoční a šňůrou olovnice spojili Kotel se stínem. Pokud se přímky kryly, šli správně na jih. Pokud byl Kotel od svislice doleva, na západ, poznali, že se odchýlili k východu. Nebo naopak. Mohli tak směr na jih korigovat. V noci to mohli praktikovat takto: byla-li hvězdná noc, na Kotli po setmění zapálili ponechaní

strážci hranici. Když kněz olovnicí spustil svislici od Polárky ke světýlku na Kotli, zjistil zase svoji případnou odchylku od přímého směru na jih. Takže problém s cestou na poledne mít nemuseli a jak vidno neměli.

Dnes za plenění a pálení českých vesnic můžeme pohrdat „zrádcem“ Soběslavem s českou družinou, můžeme odsuzovat i Boleslava III. za příkaz k této činnosti. Ale byla to tenkrát zvyklost a hlavně nutnost v zásobování se pící a potravinami. Museli také za sebou nechávat spálenou zem, když byli stíháni. Pronásledovatel neměl pak možnost spížování a jeho postup se zpomaloval.

Nikde v kronikách není uveden početní stav polského vojska. Kosmas uvádí, že zvěstovatel zprávy na hodokvasu na oslavu svatého Václava vychrlil: „Přibudou tisíce a tisíce nepřátel!“ Strach má sice velké oči, ale pokusím si tipnout počet na nejméně pět tisíc (2). Pokud z toho odhadnu 500 rytířů, tak bylo nutností, aby měl s sebou ještě dva náhradní koně, samozřejmě s panoši a podkoními, kteří koně vedli, aby byli odpočatí. To již máme dohromady 1500 koní a 1500 jezdců. Tři tisíce bylo pěších s lučištníky, 500 nevolníků na hrubé práce, služebníci, spížovníci a jistě aspoň 400 soumarů na nesení potravin, vody, stanů a na odklizení překážek. Když si představíte, že zástup skoro dvou tisíc koní měl délku 8 km a k tomu aspoň 3 km na pěchotu, byl to dlouhý had zvířat a lidí jdoucích lesy z Míseček do Hrabačova. Ti už v lese vyšlapali pěknou cestu, i když pěšáci se asi drali lesem podél stezky.

Po obchodní stezce se už asi dalo jít v dvojstupu i sedět na koních. Ale namítnete, kde jsou povozy? Jak mohli s nimi jet přes hřebeny po krkolomných svazích a stezkách. Koně přece museli mít problémy v chůzi po kamenných polích. Ptal jsem se v huculské farmě na Janově Hoře, zdali jejich koně umí chodit po sutích. Umí. A vozy sebou nevezli, uloupili je sedlákům až při drancování, jistě pobrali i další koně a dobytek.

Řeknete si, z čeho vycházím, že cesta Poláků vedla ze Zlatého návrší přes Tři kopce, Rovinka, Benecko, Pousku, Horní a Dolní Štěpanice, Jilemnici, Studenec, Paku do Lužan a dále k Lučicím? Ona totiž nejlépe vyhovuje popisu cesty v kronice Galla Anonyma. Šli přes nebetyčné štíty nebo aspoň kolem nich. Szrenica, Sokolník, Violík – Labský štít, Vysoké kolo, Kotel, Zlaté návrší, Medvědín. Černá skála a Šeřín jsou také znatelné vrcholy, i sešup na Rovinku nebo Borovým není k zapomenutí. Výstup z Polska k České budce i na Kotel je strmý, i když pak v podstatě se ze Zlatého návrší jde do Hrabačova s kopce, místy skoro po rovině, protisvah je na Mechovinec a Černou skálu. Prošel jsem si tudy osobně i s artrózou v kotníku, turistická trasa ze Zlatáku do Míseček se kvalitou asi moc neliší od sestupu před devíti sty lety. Ale určitě tady a v Pousce odvalovali Poláci skály a kmeny průběžně v lesích.

A co stará cesta z Benecka na Rovinku proježděným hlubokým úvozem, která vede do hor, nebo štětovaná cesta kolem štěpanického hradu vzhůru k Houšti? Také nic neříká? Vždyť to jsou všechno známky staré zemské stezky (8), která se, nevím proč, nikde neuvádí! Co zapříčinilo, že tu byl postaven štěpanický hrad? Je to přece stejná analogie, jako při tvrzení, že šli Poláci Královeckým sedlem a otevřeli tu novou cestu do Čech, a že tu byl proto později postaven hrad Rechenburk a Bolkov (9)(10). Bohužel tu chybí nebetyčné vrcholy. Ty naší cestě neschází. A nepotřebujeme se brodit přes Labe a Úpu. Jsou tu však bažiny na Labské louce a v Pocidliní, přes ně pokládali hatě a stavěli mosty.

Asi budete souhlasit, že popis cesty v Gallově kronice neodporuje naší krajině. I přes Benecko vojsko nejspíše táhlo, proto tedy o tažení Boleslava III. se Soběslavem do Čech píše do beneckého zpravodaje, aspoň někdo si na událost starou 900 let vzpomněl.

Jak jsem se už dříve zmiňoval, od Lučic vojsko Čechů po pravém břehu Cidliny a vojsko Poláků po levém postupovala po proudu (22km) k soutoku s Labem. Poláci chtěli vyřídit svůj důvod vstupu do Čech bojem, když Vladislav I. nepřistoupil na jejich návrhy k navrácení vlády v Čechách svému staršímu bratrovi a předchozímu českému knížeti Bořivojovi II. smírem. Problém uspořádání bitvy však byl v tom, že oba protivníci byli na jiném břehu

bažinaté Cidliny. Bojechtivý Boleslav III. nedosáhl u Čechů, aby ustoupili od břehu a nechali Poláky bezpečně řeku přejít. Pak by v krajině pravého břehu byla domluvena bitva. Kdyby však Češi na toto přistoupili, byli by na hlavu padlí. Potřebovali totiž čas na shromáždění co největšího vojska a navíc věděli, že Poláci jsou v nevýhodě docházení zásob potravin a strádání u mokřin Cidliny od mušek a komárů. Proto také nepřistoupili na Boleslavův návrh, že on od břehu ustoupí a nechá Čechy přejít na levý břeh, kde tedy svedou bitvu. Nebo měli ještě jiný důvod? Uvidíme.

Takto se handrkující postupovali po proudu, až v pondělí 3. října se Poláci utábořili poblíž hradu Oldříše u soutoku Cidliny a Labe, dále již nemohli bez překročení řek. Češi se utábořili níže po proudu Labe. Ráno v úterý 4. října se Poláci přebrodili na pravý břeh Cidliny, ale Češi zmizeli. V noci totiž přeplavali Labe, snad aby lépe bránili přístup k Praze, nebo se zkrátka zatím nechťeli s Poláky utkat. V polském velitelském sboru nastalo zklamání, mladíci a jistě i Soběslav s českou družinou chtěli pokračovat dále na Prahu, starší Poláci zkušeně radili se vrátit domů i bez boje. Nakonec názor starších asi z důvodů zásob zvítězil, Boleslav velel k návratu, ale již za příkazu k plenění a drancování české krajiny a selských usedlostí, kde si opatřovali vozy a potahy. Od Libice dva dny postupovali (28 km) na severovýchod směrem na Městec Králové, Starý Bydžov a utábořili se u Skřivan, kde byly přes zákruty a ramena Cidliny (11) postavené mosty, přes ně se tak dostali zase na její levý břeh. Zde od zvědů zjistili, že cesta přes Krkonoše je zatarasená a také představa zpáteční cesty pralesem do kopců je nelákala. Proto od Skřivan pak dva dny stejným směrem (24 km) plenili Hořicko až k Račicím, kde překročili říčku Trotinu a k večeru se utábořili někde v místech katastru dnes obce Habřina. To již bylo 7. října, kde prožili neklidnou noc. Druhého dne v sobotu dopoledne je dostihly české oddíly s německými těžkooděnci, kteří zbrkle zahájili boj. U Trotiny došlo k bitvě, kde po ztrátách nakonec Poláci zvítězili a prchající Čechy a najaté cizince pronásledovali. Potom ještě deset dní v Čechách plenili a až pak se navraceli do Polska, jak se J.K.Hraše domnívá (12) přes Trutnov, takže by opravdu nemohli vstoupit do Čech Královeckým sedlem, když tu už zemská stezka byla. Spíše se však vraceli přes Náchod a přes Vartu - Bardo, Češi jim v odchodu nebránili.

Slíbil jsem, že vás čtenáře seznámím s pozoruhodnostmi v tomto tažení, které ukazují na možnost přechodu Krkonoš opravdu přes Zlaté návrší a přes Tři kopce do Čech. Některé jsem už jmenoval, budu pokračovat. Při studiu v Kronice a činech polských knížat a vládců (13) jsem nečetl jen o tomto tažení, ale i o jiných událostech. Zjistil jsem zajímavá sdělení.

Na stránce 106 kronikář Gallus sice popisuje postup Pomořanů, nepřátel Poláků, lesem, ale jistě tak podobně konali i Poláci na svých výpravách: „Pustili tedy z rukou koně, aby navzdory přímému nebezpečí dodali všem sebevědomí a sobě i odvahy, nedrželi se žádných cest ani stezek, nýbrž pustili se přes skryše divokých šelem a lesní houštiny, aby se nikoliv ve stanovený den, ale v den zasvěcený svatému Vavřinci vynořili jako polní myši z nor a zhynuli podle vlastní výpovědi nikoliv lidskou, ale Boží rukou.“

Na stránce 83 se to týká již Poláků: „Když bylo vojsko svoláno do Hlohova, nechal s sebou žádného pěšáka, nýbrž pouze vybrané bojovníky a nejlepší koně. Dnem i nocí kráčel přes pustiny a po celých pět dní nebral žádný ohled na námahu či hlad. Konečně šestý den, v pátek poté, co přijali svátost oltářní a zároveň se posilili pozemským pokrmem, je hvězdy dovedly do Kolobřehu.“ Na straně 98: „Když se vojsko z tak namáhavé a nebezpečné cesty vracelo z Čech, Boleslav nešetřil ani sebe ani znavené muže ani zpocené koně, ani si ve dne v noci neodpočinul, dokud tam ve spěchu nedorazil s malou hrstkou, kterou si mohl vybrat s mnohých.“ V těchto úryvcích je popsáno nezměrné úsilí a způsob postupu pralesy a neznámou krajinou, kde se orientují podle hvězd. Není patrný nějaký strach vojáků z divoké zvěře, je vidět i příklad Boleslavův bez nároků na odpočinek u sebe i u spolubojovníků. Prostě nemůžeme srovnávat naši generaci s výkony tehdejších doslova vytrénovaných

mladých mužů, kteří byli také hnáni vidinou kořisti, nebáli se smrti a válčení bylo jejich zaměstnáním. To všechno určitě mělo vliv na rychlý postup Poláků do Polabí.

Že se v té době používaly stany, je patrné ze zmínky na straně 111: „... a sebral velkou kořist, zajatce a také stany v okolí hradu.“ Prostí vojáci tenkrát používali pro sebe stany typu Áčko, ale panstvo už užívalo velké stany kruhové (14).

Zajímavá je také zmínka na straně 54, kde se mluví o události z roku 1070: „Když přišli k řece, za níž se usadily oddíly pohanů, nenašli bojovníci v pancířích a ve zbroji most ani brod a svěřili se vířivé hlubině. Mnoho bojovníků opatřených pancíři se tam pro svoji troufalost utopilo. Ostatní, kteří zůstali naživu, shodili pancíře, přeplavali řeku a dobyli vítězství, ač bylo vykoupeno ztrátami. Od té doby Polsko upustilo od nošení pancířů. Díky tomu každý pohotověji napadal nepřítele a mohl bezpečněji překonat řeku překážející v cestě bez železné zátěže.“

Toto zjištění způsobu odění polských vojáků také částečně vysvětluje jejich vítězství nad opancéřovanými Čechy a obrněnými Němci v bitvě u Trotiny. Poláci byli hbitější a lehčí, vzpomeňme jen pozdějších vítězství husitů nad železnými rytíři.

Naskýtají se i otázky další, například proč vyrazili tak pozdě až 25. září, tenkrát to byla neděle. Ví se, že od 8. století do 12. století bylo teplejší klima než dnes. V září bývá období babího léta a také bývá na polích již po žních. A další důvod, v Čechách probíhaly oslavy svatého Václava 28. září, hodokvasy bujaré a dlouhé, o čemž Soběslav jistě dobře věděl. Ostražitost byla snížena, nikdo se vpádu nenadál. A možná i období rovnodennosti z důvodů orientace sehrálo svoji roli. Sklizená pole umožňovala snadnější pochod vojska, úroda byla ve stodolách pod střechami, vše lépe hořelo při plenění anebo se ve snopech a částečně vmlácené zrní dobře kradlo.

Další zajímavost a možné vysvětlení postupu vojevůdců je v tehdejší skutečnosti, že „... koncil v Rouenu znovu potvrdil zákaz veškeré vojenské aktivity od středy do pondělního rána.“ Církvi bylo vydáno nařízení, že se smí bojovat jen v pondělí, úterý a středu z příčiny ctění dnů umučení Ježíše Krista (15). Hlavní důvod však byl, že církve chtěla aspoň čtyři dni zabránit krveprolévání, v němž si vojáci libovali. Dosadíme-li k datům tažení názvy dnů, získáme zajímavé údaje.

Poláci vyrazili 25. září v neděli. Bojovat se nesmělo, ale střet Boleslav ani nepředpokládal, protože táhli skrytě z hor bez prozrazení. V pondělí již byl boj možný, dalo se očekávat i přepadení, v úterý 27. září vyšli z lesů, pravděpodobně někde u Lužan 7 km východně od Jičína. Ve středu pokračovali do vnitrozemí s očekáváním střetnutí a odháněním českých skupin bojovníků z okolních hradů. Pak až do neděle se válčit nemělo, proto táhli přátelsky bez boje a drancování za zvuků polnic s rozvinutými praporci českou krajinou. V sobotu 1. října se setkali u Lučice s českým vojskem Vladislava I. Boleslav III. sice válčit chtěl, ale Češi mu střet neumožnili, pravý břeh Cidliny pro snadný přechod Boleslava neodkryli a sami také na Boleslavův levý břeh neměli zájem jít válčit. Pravděpodobně ctili zákaz boje. Jen postupovali po proudu k soutoku Labe s Cidlinou, kam dorazili v pondělí 3. října. V úterý 4. října přebrodili Poláci Cidlinu, ale Češi se zase vyhnuli střetnutí odchodem za Labe. Poláci ve středu dorazili ke Skřivanům a pak čtvrtek a pátek dosáhli pahorků u říčky Trotiny mezi Račicemi a Habřinou, kde přenocovali. Celou dobu i přes zákaz boje plenili, takže vše naznačuje, že Poláci zákaz nectili, jen se spoléhali, že tak budou činit Češi. Ale přepočítali se, Vladislavovo vojsko přepad učinilo 8. října v sobotu, dopoledne vypuklo střetnutí na Trotině. Tady již ani Češi nectili zákaz boje, chtěli se rázně vypořádat s vetřelci, o kterých se domnívali, že bloudí a jsou neuspořádaně roztroušeni mezi lesíky.

O této bitvě někteří historici soudí, že proběhla v blízkosti Miletína, na horním toku říčky Trotiny. Prohlížel jsem si tam krajinu, Trotina je sotva metr široký potok, že by už tenkrát byla tak v těchto místech významná? Spíše se přikláním k bitvě na dolním toku Trotiny, která je již 5 m široká, jistě byla i do stran močálovitá a její přechod byl nepříjemný. A zase si

připomeňme, že o Trotině se Gallově v kronice mluví, ale o přechodu Labe a Úpy není ani zmínka.

Ostatně i pověsti o této bitvě naznačují, že se tak stalo v místech Habřiny a Račic. Český zeman účastníci se bitvy byl raněn a unikl před pronásledováním ho Poláky. Nakonec se ukryl na Chloumku v jezevčí noře a na poděkování zde pak postavil dřevěnou kapli zasvěcenou svatému Václavu (16). Svatý Václav byl a je patronem Čechů a dva a půl km jižně od Račic v nedalekých Sendražicích je kostel zasvěcený svatému Stanislavovi, který je patronem Poláků. Asi pro nic za nic by se v Čechách nezasvěcoval kostel polskému patronovi. Ale někde jsou padlí Poláci pohřbeni, tak na jejich památku mohlo dojít k tomuto zasvěcení (17).

Zamyslet se také můžeme, zda už tenkrát existoval strážný systém (18), který fungoval tak, že na vysokých kopcích byly připravené hranice dřeva, které přítomní strážní po zpozorování pronikajících útočníků zapálili, či je varovaly na návrších blíže k hranicím v noci planoucí ohně nebo ve dne dýmající, takže podpálením své hranice předávali signál dále do vnitrozemí.

Tím, že Kosmas popisuje vyděšeného jezdce přinášejícího zprávu na hrad do Prahy o tisících a tisících nepřátel, může to znamenat, že strážný systém tenkrát ještě nebyl zorganizovaný, případně pokud již byl, mohla být špatná viditelnost nebo byli strážní u připravených hranic přepadeni a zlikvidováni. Spíše bych se přikláněl k názoru, že v těchto místech Krkonoš se vpády nepředpokládaly, očekávalo se, že vetřelci půjdou již osvědčenými přechody a cestami, které bylo nutné střežit, hájit a oznamovat ohněm nebezpečí (19). Pak by tedy krátké světélko na Kotli z důvodů orientace nebylo alarmující a nápadné.

V okolí východu stezky z pralesa se nacházely vesnice, kde sedláci měli za úkol stezku nejen udržovat, ale i hájit. To znamenalo, že v případě nebezpečí byli povinni činit záseky, tj. pokácenými stromy zatarasit cestu a statečně vchod bránit. Za tím účelem zde byly stavěné strážnice, později i hrady. Kdo ví, zda sekery ve znacích Dolních a Horních Štěpanic (20) nejsou pozůstatkem těchto služebností v chránění vstupu a výstupu z pomezího pralesa na nově vzniklé stezce od táhnoucích Poláků.

V literatuře jsem uvedl některé tituly sepsaných českých dějin od různých autorů a z jiné doby. Jejich popisy události jsou často odlišné, i když vycházeli ze stejných pramenů - Kosmovy kroniky a kroniky Galla Anonyma. Nejmarkantnější rozdíl je v Hájkově Kronice české, v ní Češi nad Poláky v bitvě u Trotiny dokonce zvítězili. A jeho kronika byla od roku 1541 po 300 let nejvíce lidem čtenou knihou, patriotismus byl ctěnou vlastností.

V současnosti se musíme na věc dívat s nadhledem. Tenkrát byla taková doba, Češi ve výpadech do Slezska se před Poláky také nezahanbili. Snaha vládců byla Čechy a Polsko sjednotit pod jednoho krále z obou stran a podle slabosti nebo síly souseda. Možná by velký slovanský stát lépe vzdoroval budoucím germánským nájezdům. V historii jsou mnohokrát velké křížovatky a uvažovat o jiném průběhu dějin je sice zajímavé, ale nikam nevede. Proto také nemá cenu se dnes nad devět set let starou událostí pohoršovat. Spíše se dá přemýšlet, jak staré události využít třeba k rekonstrukci pochodu z Jelení Hory do Čech přes hřebeny Krkonoš společným turistickým výšlapem. Tenkrát šli také Boleslavovi Poláci a Soběslavovi Češi pospolu. Proč neobrátit starou událost v současnou bratrskou akci.

Když jsem však nabídl předloni tuto přeshraniční spolupráci jelenohorským a piechovickým radním psanou dokonce v polštině – ani neodpověděli. Že by tedy Hájek měl pravdu?

Dr. Miloš Gerstner

(1) Kolektiv: Krkonoše – příroda, historie, život, vydal BASET 2007, Na severní straně hor, str. 406.

- (2) Jean Flori: Rytíři a rytířství ve středověku, vydal Vyšehrad 2008.
- (3) Posel zpod Žalého č.5/2009, příloha Transsaltum II, M. Gerstner: Polemiku o vzniku a účelu Růženčiny zahrádky nepovažujme za ukončenou, str. 4.
- (4) Josef Dostál: Krkonoše, vydal Orbis Praha 1954, str. 55.
- (5) Sborník Z Českého ráje a Podkrkonoší 14/2001. Jan Prostředník a Petr Šída: Novosvětský průmysk – přechod přes západní Krkonoše v pravěku i středověku, str. 19.
- (6) Časopis Muzea Království českého 1855, svazek 4. V. V. Tomek: Něco o pomezí země české, str. 470.
- (7) Časopis Pod Zvičinou č.4/2008. M. Gerstner: Zamyšlení nad původem jména obce Červená Třemešná, str. 21.
- (8) Posel zpod Žalého č.4/2005. M. Gerstner: Zamyšlení před oltářním obrazem svatohubertske kapličky, str. 21.
- (9) Sborník Krkonoše Podkrkonoší 7/1983. V. Wolf: Hrad Rechenburk u Trutnova, str. 251.
- (10) Sborník Krkonoše Podkrkonoší 3/1967. A. Hejna: Archeologické nálezy a otázka osídlení severovýchodních Čech v době historické, str. 25 - hrad Bolkov.

Literatura:

11. J.V.Šimák: Polský vpád do Čech, Český časopis historický 1930, str. 118,123
12. J.K.Hraše: Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách, 1885, vydání druhé, str. 78-80,130
13. Gallus Anonymus: Kronika a činy polských knížat a vládců, Argo 2009
14. <http://www.curiavitkov.cz/valka45.html> Vojenské ležení.
15. Jean Flori: Rytíři a rytířství ve středověku, Vyšehrad 2008, str. 130
16. <http://www.habrina.cz/index.php?nid=1074&lid=CZ&oid=152172>
17. Kolektiv autorů: Dějiny východních Čech, Lidové noviny 2009, str. 231
18. Pojizerský sborník sv. 5, Turnov 2001, P.Šída: Strážné systémy
19. Miscellanea-Sborník příspěvků k osmdesátinám prof.Jar.Procházky, Supplementum V. Muzeum Podkrkonoší a Okresní archiv, 1969. Ivan Honl: Kde roku 1110 přešli Poláci Krkonoše? str. 59-61
20. T.Č.Zelinka: Znaky na pečetích měst a vesnic Jilemnicka, Sborník prací východočes. archivů 1970, str. 127-137.
21. Kosmova kronika česká, Melantrich 1949, str.180-183
 - Václav Hájek z Libočan: Kronika česká III, ČSAV 1929, str. 52,53
 - Jos.Lacina: Česká kronika, díl I. Praha 1893, str. 398-400
 - K.V.Zap: Českomoravská, Kočí 1906, str. 240-242
 - František Palacký: Dějiny národu českého, Kočí 1907, str. 96-97
 - Václav Novotný: České dějiny I, část II, Praha 1913, str. 490-496
 - Kolektiv autorů: Národní kronika česká II, Praha 1940, str. 82
 - J.V.Šimák: České dějiny I, část 5, Středověká kolonizace v českých zemích, str. 872
 - Otakar Dorazil: Kroniky mluvív, J.R.Vilímek 1946, str. 50
 - Dr.Ladislav Hošák: Nové československé dějiny, Komenium 1947, str. 40
- = Josef Žemlička: Čechy v době knížecí, Lidové noviny 2007, str. 135
- = Vratislav Vaniček: Soběslav I, Paseka 2007, str. 112-116
- = Vladimír Klíma: Kalendář mění tvář, Votobia 1998
- = John Wiseman: Příručka jak přežít, Svojtka 1999
- = Magdalena Beranová: Slované, Libri 2000

- = Lydia Pe trářnová: Průvodce všedním životem ve středověku, Albra 2005, str. 27-30
- = Trutnovsko - sborník vlastivědných prací č.1, 1960, Dr.Ant.Hejna: Severovýchodní Čechy do poloviny 13. století, str. 28,29
- = Sborník Krkonoše – Podkrkonoší, Trutnov 1963, V. Wolf: Počátky Dvora Králové a Hostinného, str. 1-16
- = Jan Bauer: Vládci českých zemí, BETA, 2004
- = Kolektiv: KDO BYL KDO – Proslulí návštěvníci, LIBRI, 2001, str. 78